

הכינוס הארצי ה-1 לשימור מורשת התרבות

י"א בכסלו תשע"ג, 25 בנובמבר 2012

ירושלים: בצלאל, אקדמיה לעיצוב ולאמנות

אנו מבקשים לכוון כנס שנתי בשימור מורשת התרבות כדי לקדם את שיח השימור בישראל, לחשוף את העשייה ואת החידושים בתחומי השימור בארץ ובעולם, לשתף בידע ובניסיון הנרכש, ליצור הזדמנות להידוק שיתופי פעולה בתחום שימור מורשת התרבות בארץ, לקדם צוות מקצועי של משמרים, של אדריכלים ומתכננים הרגישים לשימור, להגביר המודעות לנושא שימור המורשת על גוניה בקרב הציבור הרחב ובקרב הקהילה המקצועית והאקדמית וליצור תשתית לפרסום מדעי ומקצועי בשימור בשפה העברית.

קול קורא להרצאות ולפוסטרים

בנובמבר 2012 ימלאו 40 שנה לאמנת המורשת העולמית. האמנה שהפגישה בין מורשת הטבע למורשת התרבות תרמה רבות להעלאת המודעות לצורך בהגנה על משאבי המורשת בעולם ולשימורם.

בכינוס יידונו התמורות שחלו בפרשנות של האמנה למורשת עולמית, באמנות מקבילות ובהמלצות למיניהן, במהלך ארבעת העשורים ויוצגו היבטים מגוונים של המחקר, העיון והעשייה בתחום שימור המורשת בישראל.

הוועדה המארגנת מזמינה את העוסקים בשימור מורשת התרבות: חוקרים, משמרים, אוצרים, ארכיונאים, אדריכלים, מתכננים וכל בעל עניין להגיש תקצירים להצאות או לפוסטרים המתאימים לנושאי הכינוס.

הנושא המרכזי של הכינוס הוא

40 שנה לאמנת המורשת העולמית – עבר, הווה, עתיד – מבט מקומי

הטבע כסביבת הקיום שלנו והתרבות ומורשתה כמאגר של ידע בעל משמעויות וערכים הם רכיב מהותי בפיתוח בר קיימא, הנושא בחובו את ההגנה עליהם, והם תנאי להצלחתם של תהליכי פיתוח.

מטרת הכנס היא להעלות את המודעות לעשייה בתחום ההגנה על מורשת התרבות, לשילובה במערכות משיקות ולשימורה במרחב הישראלי - כל זאת לאור סדר היום והאתגרים שמציבה אמנת המורשת העולמית.

נושאי הכנס הם:

1. מורשת תרבות וחברה

ועדת המורשת העולמית הוסיפה בשנת 2007 את ה'קהילה' ליעדים האסטרטגיים שלה. הדבר מבטא את התפיסה שלפיה לקהילה המקומית תפקיד חשוב בשימור המורשת. נוסף לכך, לנוכח ההתעוררות החברתית בישראל בקיץ האחרון, עולות סוגיות של זהות ואחריות חברתית-תרבותית וגם סוגיות של התחדשות עירונית לסדר היום. סוגיות אלו נקשרות במהותן לעיסוק בשימור מורשת התרבות. מהו, אם כן, תפקידה של החברה או הקהילה המקומית בשימור המורשת בישראל? מהי רמת המעורבות הקהילתית-חברתית בתהליכי שימור המורשת? עד כמה תהליכי השימור מוכתבים "מלמעלה"? האם ניתן לזהות התעוררות "מלמטה" לטובת שימור ערכי המורשת בישראל? וכיצד אלו משקפים את פניה של החברה בישראל: האם פנינו אל פלורליזם תרבותי?

2. מורשת התרבות והרקמה העירונית

לנוכח הנהירה לערים, ובעקבותיה השינויים החברתיים והמרקמיים שאנו עדים להם כיום, נוצר צורך באימוץ גישה פלולית (אינטגרטיבית) בקביעת מדיניות השימור והפיתוח של המרחב האורבני ההיסטורי. נוסף על כך, מראשית שנות ה-70 במאה ה-20, עם צמיחתה של כלכלת השוק, התפתחות תהליכי הביזור וההפרטה של המרחב העירוני, חל

שינוי במעמדה של המורשת והיא הפכה למצרך ציבורי בעל ערך כלכלי. שינויים אלה קוראים לביסוס גישה מושכלת להגנה ולשימור הנוף האורבני ההיסטורי. ההכרה באופי הדינמי של הערים לעומת הטבע הסטטי של "קבוצת מבנים"; ריבוי השכבות של ערכים ומשמעויות; הרחבת התפיסה של ערך אוניברסלי יוצא דופן כעיקרון מנחה באמנה והערכת ההשפעה החברתית - כלכלית של המורשת יצרו צורך בגישה פלולית לקביעת מדיניות שימור ופיתוח, ובכלים לניהול המרחב האורבני ההיסטורי. בין היתר, מדובר באסֶדְרָה (רגולציה) מוסדית, במעורבות של הקהילה, במיזוג של תכניות ניהול ותכניות התחדשות עירונית ובפיתוח תמריצים כלכליים לעידוד השקעה בשימור המורשת. זאת לצד פיתוח של כלים מקצועיים כגון: סקרים עירוניים, השגת הסכמה בין בעלי העניין באשר לערכים הראויים להגנה ולאיתור הרכיבים המציגים אותם, להעריך את הפגיעות ואת ההשפעה של לחצי פיתוח ושל שינויים אקלימיים, לפתח אסטרטגיית פיתוח עיר, להעדיף פעולות שימור ופיתוח ולזהות מסגרות שותפות וניהול אפשריות במרחב האורבני.

3. מורשת ומרחב כפרי

בעשורים האחרונים עוברת ההתיישבות הכפרית תמורות מרחיקות לכת - בתפיסות הערכיות, במבנה הפיסי, במבנה הארגוני, הכלכלי ובהרכב החברתי. לתמורות אלה השלכות על המרחב הכפרי, המרקמים הבנויים, הנוף החקלאי ונכסי מורשת התרבות המבטאים את ייחודה של תופעה זו. בישראל הנוף הכפרי הוא חלק מדמותה של הארץ, לכן החשש לפגיעה בו מעודד מחקרים והתעניינות ביצירת כלים תכנוניים, בדרכים לחיזוק המודעות לחשיבותם של הנופים ושל נכסי התרבות ובשיתוף הציבור בהכרזתם לשימור. מוסדות התכנון משלבים כיום בין שטחים פתוחים לנופים חקלאיים. נושא זה ראוי לדיון בשל האיזון הנדרש בין שימור לבין פיתוח, בשל הרגישות לשטחים מוגנים, בשל הלחץ הנדל"ני והביקושים הגדלים למגורים במרחב כפרי. לשטחים ולנופים כפריים אלה תפקידים רבים: לשמש חיץ בין אזורים רוויי בנייה, לשמש לצורכי פנאי ונופש, להיות 'נופים אחרים' לחברה עירונית גדלה ולספק חוויה וסקרנות.

4. מפגשים בין מורשת טבע ומורשת תרבות

נופים שמתקיים בהם שילוב של טבע ומעשה ידי אדם הוגדרו באמנה נופי תרבות. נופים אלו מבטאים יחסי קרבה בין האדם ויצירתו התרבותית לבין סביבתו הטבעית. הם ממחישים את התפתחות החברה האנושית וההתיישבות במהלך התקופות, בשל אילוצים פיזיים של הסביבה הטבעית מחד גיסא, ובשל השפעתם של כוחות חברתיים, כלכליים ותרבותיים מאידך גיסא.

תפיסתם של נופי תרבות כמשאב מוגבל ומאויס מאפשרת לקדם את הטמעתם בתכנון הארצי. כך הם זוכים לא רק להכרה של סוכני המורשת, אלא גם להגנה מפני שינויים לא מבוקרים במרחב המאיימים על המשך קיומם.

נושא זה מציב שאלות באשר לגישת התכנון הארצי אל נופי התרבות בישראל בעבר ובימינו, לקראת קביעת גורלם ועתידם של נופי התרבות בארץ.

1964, אמנת ונציה,

התובנה כי בנושאי שימור מורשת התרבות נדרשת פעולה בזירה הבינלאומית, הובילה לעריכתה של אמנה בינלאומית לשימור ולשיקום מונומנטים ואתרים (אמנת ונציה) ולהקמת איקומוס, בתמיכתה ועידודה של אונסקו.

1972, אימוץ,

אימוץ האמנה בדבר ההגנה על מורשת הטבע והתרבות העולמית, הסכם בין-לאומי ייחודי, הקושר לראשונה את המושגים שמירת טבע ושמירה על אתרי תרבות – מתוך הכרה בתפקידו של האדם להגן על שניהם וליצור כלים מאזנים לשמירה על קיומם גם בדורות הבאים.

1975, אשרור,

לאמנת המורשת העולמית הוענק תוקף רשמי עם אשרורה על ידי 20 המדינות החברות הראשונות. רשימת "מורשת עולמית בסכנה" נועדה להסב תשומת לב בין-לאומית לאתרים הדורשים יחס מיוחד והעדפה בסיוע. הקרן למורשת עולמית הוקמה כדי לסייע למדינות לזהות, לשמר ולקדם אתרי מורשת עולמית.

הנחיות תפעוליות (Operational Guidelines [OG]), 1978

ועדת המורשת העולמית פיתחה קריטריונים לבחירה בעבור רישום נכסים ברשימת המורשת העולמית והכתיבה הנחיות תפעוליות ליישום האמנה (ההנחיות עודכנו לאחרונה). בין היתר, הוגדרו עקרונות הניטור והדיווח בעבור האתרים שברשימה. איי גלפאגוס באקוודור היו האתר הראשון, משנים עשר אתרים, שנרשם ברשימת המורשת העולמית.

נופי התרבות, 1992

במלאת עשרים שנה לאמנה שבהן הוכרזו 377 אתרים, הוקם מרכז המורשת העולמית בפריס כדי לפקח על היבטי היישום של האמנה. באותה שנה החליטה הוועדה למורשת עולמית להוסיף קטגוריה חדשה, באמצעות ההנחיות התפעוליות, והאמנה הפכה אמצעי להכרה בנופי תרבות ולקידום ההגנה עליהם.

אסטרטגיה גלובלית, 1994

הוועדה אימצה את "האסטרטגיה הגלובלית בעבור רשימת מורשת עולמית מאוזנת, ייצוגית ואמינה" שמטרתה לתת מענה לחוסר האיזון ברשימת אתרי המורשת העולמית, בין אזורים בעולם, בין סוגי האתרים המועמדים להכרזה ובין התקופות המיוצגות בה. האסטרטגיה סימנה התפתחות בתפיסת המורשת העולמית: מהתייחסות למונומנטים ומאפייניהם לגישה המכוונת לאדם, המדגישה את ההקשרים התרבותיים בכל הקשור לתפיסה מהי מורשת עולמית. מסמך נארה על האותנטיות והשלמות שאומץ מדגיש התפתחות זו.

ארבעת היעדים - The "4 Cs", 2002

לרגל חגיגות ה-30 לאמנה, אימצה הוועדה למורשת עולמית את הצהרת בודפשט, והזמינה את כל בעלי העניין לתמוך בשימור מורשת עולמית באמצעות ארבעה יעדים אסטרטגיים מרכזיים: אמינות (Credibility), שימור (Conservation), בניית יכולות וכלים (Capacity-building) ותקשורת (Communication). יוזמת השותפים למורשת העולמית, הידועה כיום בשם PACT,

הושקה כדי לעודד שותפויות פרטיות-ציבוריות ולייסד תשתית שבאמצעותה יוכלו מוסדות, וגם יחידים, לתרום לשימור אתרי מורשת עולמית ברחבי העולם.

קהילה (ה-'C' החמישי), 2007

ועדת המורשת העולמית הוסיפה יעד אסטרטגי חמישי: קהילה (Community), ובכך הודגש התפקיד החשוב של הקהילות המקומיות בשימור המורשת העולמית.

רוח המקום, 2008

בעקבות הצהרת קוויבק של איקומוס על שימור רוח המקום, הדגישה ועדת המורשת העולמית את החשיבות של רוח המקום בעת ההחלטות על הכרזה על אתרי מורשת עולם ועל אופן שימורם למען הדורות הבאים.

נוף עירוני היסטורי, 2011

לנוכח לחצי פיתוח והאיום התדיר על מצב השימור באתרים אורבניים, ובהמשך למזכר וינה (2005), המצביע על צורך בגישה חדשה למרחב האורבני ההיסטורי ובפיתוח כלים ייחודיים להגנה עליו, דנה ועדת המורשת העולמית בצירוף גישה חדשה – נוף עירוני היסטורי. גישה זו מבקשת להכליל את העיר ההיסטורית על כל רבדיה וסביבתה הטבעית, החברתית והתרבותית, כרכיב הראוי להערכת נכסים ברשימת המורשת העולמית.

עתיד האמנה, 2012

לרגל ציון 40 שנה לאמנת מורשת עולמית, אונסקו תעסוק בעתיד האמנה ותקדם פעילויות בדגש על מורשת עולמית, פיתוח בר קיימא ותפקידן של הקהילות המקומיות בשימור מורשת התרבות.

לוח זמנים לקראת הכנס

הגשת תקצירים: 1 בינואר-20 באפריל 2012

הודעה על קבלה: 30 ביוני 2012

הגשת מאמרים: 1 בנובמבר 2012

הרשמה לכינוס: 20 בספטמבר - 30 באוקטובר 2012

מצורפות הנחיות ותבנית להגשת התקציר

התקציר ישלח לכתובת דואר אלקטרוני: 01herit.IL.conf@gmail.com

בברכה,

הוועדה המארגנת:

פרופ' מייק טרנר – הקתדרה של אונסקו בלימודי עיצוב אורבני ושימור, אקדמיה בצלאל

פרופ' משה מרגלית – הקתדרה של אונסקו במורשת מודרנית, אוניברסיטת תל-אביב

פרופ' עירית עמית כהן - המחלקה לגיאוגרפיה וסביבה אוניברסיטת בר אילן

יעל פורמן-נעמן - המחלקה למדיניות ומחקר, מינהל שימור, רשות העתיקות

אדרי' יוסי קליין – המחלקה לארכיטקטורה, אקדמיה בצלאל

הנחיות להגשת התקציר

הנחיות להגשת התקציר

נושא ההרצאה או הפוסטר חייב להתאים לנושאי הכנס. בסוף התקציר ציינו אם רצונכם להציג את הנושא כפוסטר או כהרצאה באחד מהמושבים שהוצגו ב"קול קורא".

1. התקציר יוגש לעיונה של ועדת הכנס שתחליט אם לשבצו בכנס.
2. התקציר חייב להישלח כמסמך וורד (Word document) ולא כמסמך pdf.
3. התקציר יישלח לכתובת דואר אלקטרוני: 01herit.IL.conf@gmail.com

מדריך לכתיבת התקציר

- התקציר יכיל עד 300 מילים
- התקציר יוגש בגופן דויד בגודל 12, ברווח יחיד
- הנושא והכותרת ייכתבו באות בולטת
- שם מגיש/ת ההרצאה, יודגש באות ובקו
- מתחת לשם המרצה יירשם הגוף, שאותו הוא מייצג באות נטויה
- כתובת הדואר האלקטרוני של מגיש/ת ההרצאה.

הרצאות הכנס יראו אור באתר הכנס או בחוברת הכנס, זאת לאחר שכתב היד יעבור ביקורת והערכה של קוראים המומחים בתחום ויימצא ראוי לפרסום.

רצ"ב תבנית להגשת התקציר

תבנית להגשת התקציר לכינוס הארצי ה-1 בשימור מורשת התרבות

נושא התקציר (סמן V)

מורשת תרבות וחברה	
מורשת התרבות והרקמה העירונית	
מורשת ומרחב כפרי	
מפגשים בין מורשת טבע ומורשת תרבות	

כותרת המאמר/הפוסטר:

שם המגיש:

שם המוסד או הגוף/רשות (אם הכותב מייצג גוף כלשהוא)

כתובת דוא"ל להתקשרות: abcde@mail.com

מאמר/פוסטר (סמן V)

מאמר	
פוסטר	

גוף הטקסט, עד 300 מילים בגופן דויד 12, ברווח יחיד.